

Ο Ευαγγελισμός στη βυζαντινή εικόνα

«**Γ**ήμερον τῆς σωτηρίας ἡμῶν τό κεφάλαιον καί τοῦ ἀπ' αἰῶνος μυστηρίου ἡ φανέρωσις...», ψάλλουμε στήν Ἐκκλησία μας τήν ἡμέρα τῆς παγκόσμιας καί χαρμόσυνης ἐορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Εἶναι ἡ ἀρχή ὅλων τῶν Δεσποτικῶν ἐορτῶν καί συγχρόνως Θεομητορική ἐορτή. Ἡ θεία Ἐνανθρώπιση εἶναι ἔργο τῆς δυνάμεως τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί τῆς θελήσεως καί τῆς πίστεως τῆς Παρθένου.

Ἐκεῖνα πού μέ τήν ωραία γλώσσα τῆς ποιήσης διαλαλοῦν οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας τά προβάλλει ζωντανά ἡ βυζαντινή εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἡ στάση τῶν προσώπων, ἡ ἔκφραση καί οἱ χειρονομίες τους, καθώς τά χρώματα καί οἱ λεπτομέρειες τῆς παράστασης, ἀποδίδουν στήν πληρότητά του τό γεγονός.

Ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ, ὁ ἀγγελιαφόρος τοῦ Θεοῦ, φέρνει στήν Παρθένο Μαρία τό χαρμόσυνο μήνυμα, ὅτι μέσω αὐτῆς θά ἐνσαρκωθεῖ ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ. Ἡ στάση τοῦ σώματός του ἐκφράζει τή χαρά, πού ἔφερε τό ἀγγελμά του. Παρ' ὅλο πού βρισκεται στό ἔδαφος, παρουσιάζεται μέ ὀρμή κίνησης, ὅπως μαρτυρεῖ

τό ἀνοιγμα τῶν ποδιῶν καί τό ὑψωμένο φτερό του. Ἡ στάση τοῦ ἀγγέλου δίνει μέ ἀριστοτεχνιακό τρόπο τήν ἐντύπωση πώς ἡ πτῆση του δέν ἔχει τελειώσει, καθώς μιλάει στή Θεοτόκο. Παρ' ὅλο πού βρῖσκεται στό ἔδαφος, δίνει τήν ἐντύπωση ὅτι αἰωρεῖται μεταξύ οὐρανοῦ καί γῆς. Στό ἀριστερό χέρι κρατάει σκήπτρο, πού συνηθίζεται στούς ἀγγελιαφόρους, γιά νά δηλώσει ὅτι εἶναι ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ. Μέ τό δεξιό του χέρι, πού εἶναι ἔντονα ἐκτεταμένο, ἀπευθύνεται πρὸς τήν Παρθένο, ἡ ὁποία τόν ἀτενίζει μέ βλέμμα ταπεινό καί συνεσταλμένο. Καταπλήσεται ἀπό τήν ωραιότητα τῆς Παρθενίας της καί βοᾷ πρὸς Αὐτήν «Χαίρε ἡ Κεχαριτωμένη».

Ἡ Θεοτόκος παρουσιάζεται ἄλλοτε νά κάθεται στό θρόνο της καί ἄλλοτε ὄρθια. Στήν περίπτωση πού εἰκονίζεται καθισμένη, ὑπογραμμίζεται ἡ ὑπεροχή της ἀπέναντι στόν Ἀρχάγγελο. Ὅταν εἰκονίζεται ὄρθια, σέ στάση ἐκπληξης καί ὑπακοῆς, δείχνει νά ἀκούει καλύτερα τό θείο μήνυμα. Στήν περίπτωση αὐτή βλέπουμε τή Θεοτόκο νά ἔχει ἕνα εὐπρεπές ὑποπόδιο καί πίσω της νά ὑπάρχει ἕνας λιτός

καί ἐπιβλητικός θρόνος μέ δύο καλαίσθητα μαξιλάρια, ὅπου καθόταν ἡ Θεοτόκος, πρὶν ἔλθει ὁ Ἀρχαγγελός. Ὁ ἅγιογράφος προσπαθεῖ νά ἀποδώσει μέ τούς θαυμάσιους χρωματισμούς καί τά περιλάμπρα καί μεγαλοπρεπή στολίδια τήν ἀξία τῆς Παναγίας μας, πού εἶναι ἡ Βασίλισσα ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ἀρχαγγέλου καί ὁ χαιρετισμός του τάραξαν τή Θεοτόκο. Τό ἀδράχτι μέ τό νήμα, πού σύμφωνα μέ παράδοση κρατοῦσε στό ἀριστερό χέρι της, ἔπεσε ἀπό τήν ταραχή της. Βυθίστηκε σέ σκέψεις. Σκεπτόταν τή σημασία τοῦ ἀγγελικοῦ χαιρετισμοῦ. Δέν ἀμφιβάλλει, δέν ἀπιστεῖ στή διαβεβαίωση τοῦ Ἀρχαγγέλου ὅτι θά γίνει Μητέρα τοῦ Θεοῦ, μόνο μέ φρόνηση καί ταπεινοφροσύνη ζητάει νά μάθει τό πῶς. Γι' αὐτό ὁ ἅγιογράφος τήν ἀπεικονίζει μέ τό δεξιό χέρι λίγο ὑψωμένο καί τήν παλάμη της ἀνοιχτή πρὸς τό θεατή σέ στάση ἀπορίας.

Ἄλλες εἰκόνες τοῦ Εὐαγγελισμοῦ μᾶς τονίζουν τή συγκατάθεση τῆς Θεοτόκου στά λόγια τοῦ Ἀρχαγγέλου. Ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ εἰκονίζεται μέ σκυμμένο τό κεφάλι, ἔχοντας τό δεξιό της χέρι πάνω στό στήθος της ἢ νά βγαίνει ἀπό τό μαφόριό της. Στή στάση αὐτή τῆς Θεοτόκου ὁ ἅγιογράφος συνδυάζει τήν ἀμηχανία μέ τή συγκατάθεση.

Παρατηρώντας στό *ἐπάνω κεντρικό μέρος τῆς εἰκόνας*, βλέπουμε μέσα σέ κύκλο ἀκτίνες ἀστραπόμορφες, πού συμβολίζουν τίς ἄκτιστες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ πού ἐκχύνονται ἀπό τόν Οὐρανό πρὸς τή γῆ. Ἀπό αὐτόν τόν φωτεινό κύκλο ξεκινᾶ μία δέσμη ἀκτίνων, στό κέντρο τῶν ὁποίων εἰκονίζεται ἓνα περισσότεριό μέ φωτοστέφανο, πού συμβολίζει τό *Πανάγιο Πνεῦμα*, πού κατέρχεται πρὸς τήν Παναγία, ἢ ὁποία ἀπαντᾶ ταπεινά μέ τά λόγια τῆς ὑπακοῆς καί τῆς συγκατάθεσής της: «Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τό ρῆμα Σου».

Στήν ἐκφραστική αὐτή ἀπάντηση βρῖσκει τήν τελειώσή της ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία. Εἶναι τό «Ναί» τοῦ ἀνθρώπου στήν προσφορά τοῦ Θεοῦ. Τή μεγάλη ἐκείνη στιγμή τελεσιουργεῖται ἡ σύλληψη τοῦ Χριστοῦ στά σπλά-

χνα τῆς Παρθένου μέ τή δύναμη καί ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως ἀπεικονίζεται χαρακτηριστικά σέ κάποιες παραστάσεις τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Στήν ἀπεικόνιση τῆς Θεοτόκου διακρίνουμε πάντοτε *τρία ἄστρα* ἓνα στήν κεφαλή καί δύο στούς ὤμους. Αὐτά δηλώνουν τό «ἀειπαρθενον» τῆς Παναγίας. Δηλαδή ἦταν Παρθένος «πρὸ τοῦ τόκου», πρὶν νά γεννήσει τόν Θεό. Παρθένος παρέμεινε καί «ἐν τῷ τόκῳ», δηλαδή καί ὅταν Τόν γέννησε. Τέλος Παρθένος διαμένει καί «μετά τόν τόκον» δηλαδή πάντοτε, στούς αἰῶνες. Ἡ Παναγία βρῖσκεται σέ τέτοιο ὕψος παρθενικῆς καθαρότητας, πού κάνει ἀκόμα καί τούς Ἀγγέλους νά θαυμάζουν, γιατί ἀσύγκριτα ὑπερέχει αὐτῶν ὡς τιμιωτέρα, ὑπερενδοξοτέρα, καί ὑπερτέρα ὅλης τῆς κτίσεως.

Δείχνοντας χαρούμενη ὑπακοή στό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἡ Παρθένος Μαρία ἀντέστρεψε τήν κληρονομιά πού μᾶς ἄφησαν ὁ Ἀδάμ καί ἡ Εὐά, τήν ἐπώδυνη κληρονομιά τοῦ χωρισμοῦ μας ἀπό τόν Θεό. Μέ τήν ἐλεύθερη καί χαρούμενη ἀποδοχή τοῦ θείου θελήματος ἔγινε τό μέσο, πού μᾶς συμφιλίωσε μέ τόν Θεό.

Ἄπειροι εἶναι οἱ χαρακτηρισμοί πού τῆς δόθηκαν. Ἡ θέση της εἶναι ξεχωριστή. Ἡ προσφορά της ἀπροσμέτρητη. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς σταματᾶ μπροστά στό μεγαλεῖο της.

Ἐμεῖς, ἀτενίζοντας τό μεγαλεῖο της σέ κάθε εἰκόνα της καί ἰδιαίτερα σ' αὐτήν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἄς τήν παρακαλέσουμε νά μᾶς ἀξιώσει νά νιοθετήσουμε τή στάση τῆς χαρούμενης ὑπακοῆς στό θέλημα τοῦ Υἱοῦ της καί Θεοῦ μας.

Ἐρευνητής

